

צדקה באמנותיה

שיחה מפעימת לב עם מהדיר ספרי המהרי"ץ, הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א פוסק עדת תימן, על מסורת אבות, מנהגי בנים ומה שביניהם • גדולתו של מהרי"ץ ("בלעריו, כל הנהגת יהודי תימן כיום הייתה נראית אחרת"), הייחודיות של מנהגי תימן ("מסורת הבלדים השתמרה באופן הטהור והמזוקק מחכמי המשנה והתלמוד"), המאבק לשמר אותם בזמן הזה ("זה לא קל להיות שונה, אבל צריך לקיים ויגבה ליבו בדרכי השם") והקשר המיוחד עם מרן רבינו עובדיה יוסף זי"ע ("הגשתי לו את הספר 'תולדות יצחק', ואמר לי מיד, 'את זה אני מכיר'") • ובואי תימן

מהרי"ץ, שנאסף אל אבותיו ביום כ"ח בניסן תקס"ה, ביום שבת קודש שעת המנחה, מקדיש הגר"י מזמנו כדי להעלות את זכרו של ה'מארי של יהדות תימן, גאון רבי תימן ותפארתם כהגדרתו, ולקיים עמנו את המאמר "דבריהם הם זכרונם".

משאמי לבלדי

"צאלח" פירושו בלשון הקודש 'צדיק', מסביר הגר"י רצאבי, "שכן משפחת צאלח עליה נמנה רבינו הייתה משפחת צדיקים, סופרים, למדנים, מנהיגים ודיינים מדורי דורות. זוהי משפחה גדולה וענפה עד היום הזה, אשר נמנים עליה תלמידי חכמים רבים. העמקות של מהרי"ץ היא דבר פלא. בכל מה שכותב רואים שלא רק שיש לו שליטה בכל הש"ס והראשונים והאחרונים וכל רז לא אניס ליה, אלא גם יש לו עמקות מופלאה ובמילים קצרות הוא מציע מספר מהלכים ויש לעיין בכל מהלך מה יוצא מזה, והכל בקיצור מילים, כל מילה פנינה".

מהרי"ץ נולד לאביו מארי יוסף צאלח זצ"ל בשנת תע"ד בעיר צנעא בירת תימן, שהייתה אז עיר של חכמים וסופרים. הוא למד אצל סבו בעל 'פרי צדיק' ואצל שאר גאוני הדור, ואת עיקר תלמודו קנה ממארי יחיא קרואני ומארי סעדיה קטיעי. לאחר מכן שימש את שלושת גדולי הדור: מארי דוד משרקי, מארי

ארוכה של רבנים גאונים צדיקים ומקובלים שהאירו בתורתם ובהנהגתם לכל סביבותם.

לפני עשרות שנים הקים הגר"י רצאבי את המכון ובית המדרש 'פעולת צדיק' על שמו של מהרי"ץ, במסגרתו הדפיס את עשרות ספריו וקונטרסיו. כמו כן הקים בית הוראה ובד"ץ באותו השם, בו משמשים רבנים המקדישים מזמנם ועונים במשך כל שעות היום לשאלות בענייני הלכה ומנהגי עדת בני תימן. לפני כעשור שנים הוקם מוסד נוסף בנשיאותו, בשם 'יד מהרי"ץ', שפעילותו העיקרית היא הוצאת שיעוריו השבועיים 'שערי יצחק' בכתב בכל שבוע, והפצתם למנויים בארץ ישראל ובחו"ל, וכן הוצאת הקובץ התורני 'דברי חפץ' פעמיים בשנה, ועוד.

כבר כנער צעיר, בעודו בחור בישיבת 'קול תורה' הנודעת לתהילה, החל רבי יצחק בחיבור ספרים. הוא הגבר הוקם על, אשר תיקן את מנהגי תימן על מכונם, וסלל את הדרך הכבושה לבני דורנו. הוא ההדיר את ספריו של מהרי"ץ וחיבר את סדרת ספריו המפורסמת 'שולחן ערוך המקוצר' שמונה חלקים. ספרי הסדרה הפכו לספרי יסוד ביהדות תימן, מיוסדים על הלכותיו ופסקיו של מהרי"ץ ושאר גדולי חכמי תימן. הספר נדפס עד היום בשלושים (!) מהדורות ונמצא כמעט בכל בית תימני בלדי, מלבד בני שאר קהילות ובתי מדרשות בכל רחבי העולם. עתה, לרגל יום השנה ה-215 לפטירת

איתן אוריאל

ציילומים: יעקב כהן

"בעודי ילד ממש ראיתי שמור אבי, זכר צדיק וקדוש לברכה, מרבה לעיין בספרי מארי יחיא צאלח, זכותו תגן עלינו, הוא המפורסם בשם מהרי"ץ, גאון מאורי יהדות תימן ותפארתם. היה שב ומעיין בהם, שב ומצטט מהם, שב ולומד מהם. לא אחת ביקש ממני להביא לו את אחד הספרים כדי לעיין בפסק זה או אחר שהוזכר בו. ילדות הייתה בי והרהבתי עוז ושאלתי אותו: אבי, מדוע דווקא לפי ספר זה? הרי יש עוד ספרי הלכה ומנהגים טובים וחשובים! ומור אבי ענה לי: 'נכון, יש רבים וטובים אחרים, אבל הוא משלנו. על פיו אנחנו הולכים. זה הרב שלנו'. מאותו רגע נזרעה בליבי ההכרה על גדלותו של גאון זה, על מקומו בקרב העדה שלנו, קהילות קודש תימן. ומאז לא משו שמו ותורתו ממני".

כך שח לתור הזהב' הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א, פוסק עדת תימן, מחבר סדרת הספרים 'שולחן ערוך המקוצר' ומי שמשיב אל תפארתם את עטרת מנהגי יהדות תימן בכלל ואת תורת רבם המהרי"ץ בפרט.

אביו של רבי יצחק הוא מארי נסים (נחום) זצ"ל, שהיה ראב"ד בתימן בעיר רצאבה, ונודע ומפורסם כאחד המיוחדים מגדולי התורה שעלו מתימן בשנת התש"ט לארץ ישראל על כנפי נשרים. הוא נצר לשושלת

שעלינו כיהודי תימן לשמור על מסורת אבותינו - אלא יותר מכך, שכן מנהג יהודי תימן הוא מה שהשתמר באופן הטהור והמזוקק ביותר מדורות הקדמוניים, מחכמי המשנה והתלמוד. רואים אנו את זה למשל בהברה ובהטעמה התימנית שהיא ורק היא המדויקת והמתאימה לכל שינוי ההברות של מילות שפת לשון הקודש. גם הגרי"ש אלישיב זצ"ל ציין שברור שההטעמה וההברה התימנית היא הנכונה והמקורית.

"עוד ניתן להביא דוגמה בה נוכח כל מי שלומד משנה וגמרא מסכת מגילה, שם מתואר פעמים רבות אופן קריאת התורה שהיה בזמן חז"ל, שמלבד שיש מי שקורא בספר תורה, יש מי שהוא המתורגמן במקום. מי שמוגיע לבתי כנסת שמנהגם כמנהג תימן, רואה איך זה נעשה עד היום. אצלנו גם כל עולה לתורה קורא בעצמו, כתקנת חז"ל. כך גם, כפי שמוזכר בחז"ל מנהגם של החכמים הראשונים בעת הימים שאומרים בהם הלל בתפילה, אנו נוהגים באמירת 'הלל בקירוי' - החזן מקריא את פסוקי ההלל לקהל, ועל כל פסוק ופסוק הם עונים אחריו 'הללו-ה' בקול גדול. זה לעומת שאר קהילות, שבהן הציבור אומר את ההלל יחד עם הש"ץ.

"ולא רק בהלכות. אף במציאות הדברים, האופן בו חיו יהודי תימן במקור דומה לאיך שחיו בעבר אבותינו. היה חכם אחד שעשה פירוש על משנה מסכת כלים לפי ציורים, ורצה לדעת איך היו הכלים בזמן חז"ל. הוא התייעץ עם תימנים ולפי זה הבין איך נראו הכלים בזמן חז"ל.

"ישנה דוגמה נוספת הנוגעת לימי הפסח שזה עתה חגגנו. המצות היבשות המקובלות בימינו, החושב עשוי לתהות, האמנם אלו הן המצות שאכלו אבותינו? ברור לפי הש"ס והפוסקים כי המצה שאליה התכוונה התורה ובה עסקו חז"ל דומה לפיתה שלא החמיצה, וכפי שאכן נוהגים בני עדת תימן. פעם אחת ביקש הגאון רבי דב מעייני זצ"ל, רבה של מגדיאל, לבוא ולראות כיצד עושים התימנים את המצות לפסח. אמרו לו, אצלנו זה לא כמו אצל האחרים; אצלנו זה כפי שהיה בזמן חז"ל, ומפורש כך במשנה ובגמרא פסחים, שהנשים הן אלו שאופות את המצות ולא הגברים, והן מכירות את כל המסורות על כל דקדוקיהן. בכל אופן אמר שהוא רוצה לבוא ולראות. הוא הגיע ובחן מן הצד את כל תהליך האפייה ויצא בהתפעמות, איך הכל מדוקדק ומדויק לפי ההלכה ולפי חז"ל. הוא ביקש שלוש מצות לליל הסדר ושם אותן בשולחן הציבורי של היישוב. נכנסו וראו את הפיתות ונדהמו. אמר להם, 'ראיתי איך התימנים עשו את המצות האלה; זה היה בדיוק כפי שמתואר בגמרא, זה כשר למהדרין מן המהדרין. התפלאתי איך נשים עשו כאילו למדו את הגמרא במסכת

האיר את העולם בתורתו. ספרי מהרי"ץ

מכן, בהשפעת רבותיו האחרים, פנה לבסס את המנהג של הבלדים שהוא מנהג יהדות תימן המקורי. ברצונו למנוע את השפעת נוסח האר"י על הנוסח התימני המקורי, הוא חיבר פירוש על סידור התפילה בנוסח יהדות תימן, בשם 'עץ חיים', ובו שילב גם מנהגים יפים מיהדות ספרד, שלא הייתה בהם סתירה למנהגי תימן. השאיר אחריו עוד ספרים חשובים, 'ובח תודה', 'שערי קדושה', 'שערי טהרה', 'מעיל קטון' ועוד.

בספרו 'חלק הדקדוק' עמד מהרי"ץ על דיוק מסורת המקרא מתוך המסורת של חכמי תימן הקדמונים ומספרי התיגאן העתיקים בכתב יד שהחזיק בידיו. מסורות אלו נשתמרו עד היום כמסורת מהרי"ץ. כך גם המשיך וביסס את תשובותיו ופסקי הלכותיו על הרמב"ם ועל מנהגי תימן המקוריים, כפי שאסף אל חיבורו הגדול פעולת צדיק. עד היום, רוב הבלדים הולכים על פי נוסחאותיו ומנהגיו של מהרי"ץ אותם קבע בחיבורו.

"ההבדל בין השאמים לבלדים", מטעים הגר"י רצאבי, "דומה במקצת למה שיש אצל האשכנזים הבדל בין החסידים שנטו אחרי האריז"ל, לבין הליטאים ששמרו על מנהג אבותיהם. זה לא שמהרי"ץ דחה לגמרי את מנהגי השולחן ערוך; אדרבה, יש שקיבל את פסיקתו ודרכו. אך עיקר המנהג הוא על פי מנהג בני תימן הקדום. ובלעדי מהרי"ץ, כל הנהגת יהודי תימן כיום הייתה נראית אחרת."

די אכלו אבהתנא

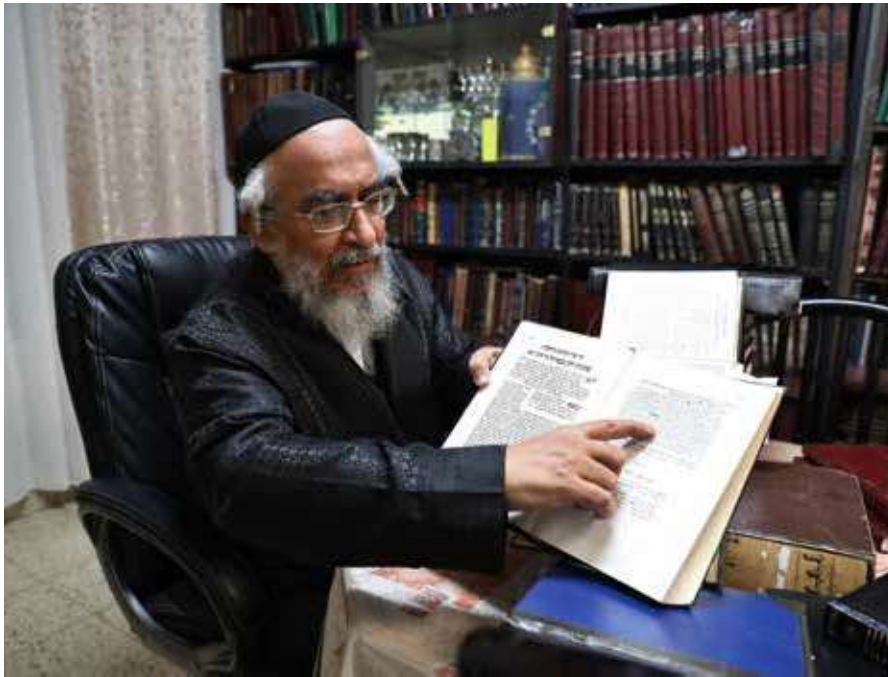
"מה שחשוב כל כך בשימור מנהג יהדות תימן", ממשיך ומסביר הגר"י, "אינו רק בזה

יהודה צעדי ומארי יחיא הכהן עראקי. לפרנסתו עסק במלאכת הצורפות, כמנהג חכמי תימן, שהתפרנסו מאומנותם כמנהג התנאים והאמוראים. מאחר שביקש מלאכה קלה ונקייה עסק בכתיבת ספרי תורה ומגילות. כבר מצעירותו בלט בחוכמתו ובגדלותו התורנית, ולימים נודע כגדול רבני דורו, איש צדיק ואיש מופת. בשנת תק"ח מונה לראש אבות בתי הדין לקהילות היהודים בתימן, וסמכותו הוכרה בכל תימן ללא עוררין. מהרי"ץ עמד גם בראש הישיבה בצנעא, שהועתקה אל בית הכנסת שלו ואשר הייתה לתל תלפיות לכל יהדות תימן.

דורשי רשומות נהגו לומר עליו מה שהמליצו עד הרמב"ם, "ממשה עד משה לא קם כמשה" - כי 'מהרי"ץ' בגימטריא 'משה'. "אומרים שבקרב יהדות תימן יש את הרמב"ם, לאחר מכן את השולחן ערוך' ולאחר מכן את מהרי"ץ", מציין הגר"י רצאבי. "אבל אם נדקדק בדבר, עיקר כוחו של מהרי"ץ היה באיזון שבין שני אלה - בין הרמב"ם לשולחן ערוך."

כידוע, עדת יהודי תימן נבדלו בין השאמים לבלדים. 'בלדי' פירושו 'מקומי', והיינו אלו שנהגו במנהגיהם המקוריים של בני יהדות תימן מאז ומקדם. ואילו השאמים קרויים כך על שם שזה כינויו בערבית של אזור ארץ ישראל, והם נוהגים בהתאם לפסקי ומנהגי מרא דארעא דישראל מרן ה'בית יוסף' והאריז"ל. לאחר שפשט השולחן ערוך בכל תפוצות ישראל, הוא השפיע גם על מנהג יהדות תימן שהלכו אחריו.

בראש המטיפים לדרך השאמים עמד מארי דוד משרקי בעל ה'שתילי זיתים', ואחריו גם נמשך תחילה תלמידו מהרי"ץ. אך לאחר

צועד בנתיבנו. הגר"י רצאבי שליט"א בשיחה עם 'תור הזהב'

ושם על בן הישיבה מבני העדה לנהוג כמנהג יהודי תימן. אך יש מקומות שבהם יש מנהג קבוע, ובמקום כזה מנהג המקום מחייב, ויש כך לנהוג כמנהג המקום בכל מה שניכר באופן חיצוני."

הסיבה להוראה לנהוג במקרים כאלה כמנהג המקום היא משום "לא תתגודדו"?

"לא, כי זה רק בדבר שיש לו יסוד ועיקר מהתורה ולא בעניין של מנהג. הכי קיימא לן. אלא זה מצד מה שאמרו חכמים במסכת דרך ארץ, שלא יהיה עומד בין יושבים ולא יושב בין עומדים. לא ראוי להיות שונה. לכן מה שבפרהסיא עדיף שלא לשנות ממנהג המקום. אבל בדבר שהוא בצנעה בינך לבין עצמך - צריך לנהוג כמנהג תימן. ובהמשך, לאחר שנישאים, צריך להצטרף למניין של חניכי ישיבות תימנים. היום הרחיב לנו ה' וכבר יש עשרות מניינים שכאלה."

מה הייתה דעתו בעניין הזה של הגר"ש ז' אויערבאך זצ"ל, אצלו למדתם בישיבת קול תורה?

"בתור בחור בן 19 בקול תורה כבר הייתי מוכר לרבים בתור מי שעומד על מנהגי יהדות תימן. הוצאתי לאור את הספר 'תגא דאורייתא' שנדפס גם בתוך ספרי תולדות יצחק, ואחד מראשי הישיבה, הוא הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל, שהיה מאוד מתעניין במנהגי יהדות תימן, נתן הסכמה לספר. מדובר שם על מסורת כתיבת ספר תורה, חסרות ויתרות, פרשיות פתוחות וסתומות, לפופות ועקומות. גם ראש הישיבה הגר"ש ז' אויערבאך זצ"ל שיבח את הספר, ולאחר מכן נתן לי הסכמה לספר בארות יצחק על פסקי מהרי"ץ."

"בכלל, היה חשוב לו שימור מנהגי יהדות תימן. יש לתימנים מנהג ידוע של חליטת הבשר, שלא מכניסים בשר בהכשרתו למים

המסומנים בברזל להוראת סוף פסוק ואתנח וכו' עורר פולמוס גדול בשעתו, וזו פרשה גדולה בפני עצמה.

מנהג אבותינו בידינו

האם כיום מנהגי תימן המקוריים שבים ונפוצים בקרב יהודי תימן? גם בקרב הדור החדש של עדת בני תימן?

בדור של העלייה לארץ - שהייתה בעצם ירידה - ולאחריה המצב היה בכי רע. הייתה ירידה רוחנית מאוד גדולה ורבים עזבו את מסורת האבות לצערי. אבל ברוך השם זה הולך ומשתפר בשנים האחרונות.

למשל, היה מנהג נאה בתימן, שכל מי שהיה חולה רחמנא ליצלן היו כל בני הקהילה באים לבקרו לאחר התפילה בבית הכנסת בבוקר יחד. שאלתי פעם את אחד מזקני העדה, רבי יוסף דחוח ז"ל, שהיה גר כאן בעיר בני ברק, מדוע כיום נעלם מנהג זה. והוא ענה לי: 'על המנהג הזה אתה מתפלאת? הרי עזבו את כל התורה! הבאתי זאת כבר בקונטרס 'מסלול ודרך'. אבל בשנים האחרונות התרבו בני תורה ובני ישיבות ויש בעלי תשובה רבים רבים מתעניינים בהלכה ולומדים בקביעות את הספר שולחן ערוך המקוצר, המכיל את כל המנהגים של כל יהודי תימן. יש יותר בתי כנסת על פי מנהג ונוסח בני תימן, ויש פריחה של מנהג תימן. ברוך ה' ושבנו בנים לגבולם."

כיצד על בני ישיבות לנהוג בישיבותיהם, כאשר הישיבה אינה נוהגת מנהג תימן?

"אני מכיר את הקושי הזה על בשרי, שהרי אני למדתי שש שנים בישיבת קול תורה ולאחר מכן קצת בישיבת קול יעקב וישיבת פוניבז'. כיצד יש איפה לנהוג במצב כזה? באופן כללי, יש מקומות שבהם אין מנהג מקום מחייב,

פסחים'. זוהי מסורת. זוהי היהדות האמיתית. היום אנו עושים זאת בצורה המונית, בכשרות בד"ץ פעולת צדיק, כי בעבר עשתה זאת כל משפחה לבדה; אבל עיקר המנהג נותר כפי שהוא. הא לחמא עניא דאכלו אבהתנא."

רבים תמהים על מנהג 'כורך' שעושים בליל הסדר, כיצד ניתן לכרוך פסח מצה ומרור יחד עם המצות שמתפוררות לחלקים. אבל לפי מנהג תימן, שהמצות רכות כמו פיתות, זה אכן אפשרי.

"בהחלט. כך נהגו אבותינו וכך אנו נוהגים. כורכים את זה כפי שמקובל לכרוך פיתות, המצה בפנים והמרור בחוץ. זהו העיקר. זה המנהג המקורי של אבותינו."

ממרח עד מרח

ואחרי הודיענו את כל זאת על חשיבות שמירת המנהגים המקוריים, מציין הגר"י רצאבי את תפקידו החשוב ביותר של מהרי"ץ בעניין זה. "שמירת מסורת הקדמונים לא הייתה דבר קל. היו רבים שניסו לשנות. אבל מי שחזק זאת ושומר שלא יהיה שינוי, זה מהרי"ץ. כאשר היה חשש שהמנהגים של בני יהדות תימן המקוריים ילכו וייעלמו, הוא נאבק כדי לשמרם. מהרי"ץ היה גאון בכל חלקי התורה, בנגלה ובנסתר. אבל המיוחד שבמהרי"ץ ועיקרו, היה שימור מנהג יהודי תימן. ביסוסו, והנהגתו להלכה ולמעשה לדורות."

מה באשר לעמדת מרן רבינו עובדיה יוסף זי"ע אשר טען שכאן יש לנהוג רק על פי הבית יוסף, מרא דארעא דישראל?

"איני יכול לדבר בשם מרן, ויש לעיין בנושא בספריו. אך כמדומני שביחס למנהגי עדת תימן כנראה לא תמיד הייתה דעתו כה חד משמעית, והוא השמיע צדדים שונים. יש תשובה של מרן בשו"ת 'ביע אומר' חלק ג' בנוגע לעניין חמור מאוד של גיטין, בשאלה אם ניתן לכפות בעל לתת גט בניגוד לרצונו, ואשר התימנים נוהגים בעניין לפי דעת הרמב"ם. מרן כותב שהתימנים הם עדה בפני עצמה ולפיכך נוהגים הם כפי מנהגם המיוחד. זכיתי שהיה לי קשר עם מרן עוד מימיו כרבה של תל אביב, דיברתי עמו שם בביתו, מלבד מה ששמעתי אותו בשיעוריו הנפלאים במוצאי שבת בבית הכנסת של המשהדים בבני ברק, בימים ההם, לפני יותר מארבעים שנה. היה לי גם קשר עמו בעת שכהן כראשון לציון. ישבתי עמו בלשכתו וגם בביתו בהר נוף. ידוע שהספרים שלנו היו מונחים רבות על שולחנו, והוא מזכיר מהם דברים רבים. הספר האחרון שהזכיר הוא שו"ת עולת יצחק, וכאן עמד קנה במקומו.

"זכורני שכשהגשתי לו את הספר 'תולדות יצחק' וקונטרס ספר תורה המנוקד, אמר לי מיד, 'את זה אני מכיר'. הנושא של ספרי תורה

רגילים אלא למים רותחים כדי להצמיח. בישיבה היה קשה לעובדי המטבח לעשות זאת, אז כמה בחורים תימניים התייעצו עם ראש הישיבה כיצד לנהוג. הוא קרא לכולנו ואמר לנו שהוא יעשה לנו לכולנו התרת נדרים כדי שבישיבה נוכל לאכול בשר, אבל הוסיף כי לאחר שנתחתן עלינו לשוב ולשמור על מנהג אבותינו."

כתב היד הפלאי

כאמור, זכה הגר"י רצאבי להדהיר את ספרי מהרי"ץ ולצורך כך עשה שימוש בכתבי יד נדירים השמורים בידו. "אני הדפסתי את ספריו מתוך כתבי יד, אך לא כולם נמצאים ברשותי. את שו"ת פעולת צדיק חלק ראשון הדפיסו בעבר מתוך העתקות, ולכן יש שם שינויים וטעויות. היה איש צדיק בקריית אונו, רבי אברהם צאלח שמו, שהיה גבאי בבית הכנסת של מהרי"ץ בצנעא, והוא העלה את כתביו ארצה. לצערנו חלק מהכתבים נגנבו בדרך, אך ברוך השם היה לו את המקור של כתב היד פעולת צדיק, שלמוציאים לאור הקודמים לא היה. על פי זה הגהנו את הספר והדפסנו אותו מחדש.

"זכינו גם לגלות את פירושו 'עץ חיים' לסידור. מצאנו את כתב יד קדשו, שהיה בידי יהודי שכלל לא ידע שזה כתב ידו של מהרי"ץ. מן השמים זה התגלגל אלינו והרבה דברים שלא היו ברורים הובהרו על ידי כך. איך ידענו שזה מהמחבר? כי ראינו שהוא כתב ומחק ושינה. דברים שרק המחבר יכול לעשות. ואחר כך מתוך כך כבר למדנו להכיר את כתב יד קדשו בטביעת עין. ספרו מעיל קטון לא היה ידוע בעבר, הוא נתגלה בסייעתא דשמיא בתוך גניזה.

"נוסיף כאן את סיפורו של בית הכנסת של מהרי"ץ, שבו גם נשמרו אותם כתבים. בית הכנסת בעיר צנעא היה ידוע בשם 'כניס בית צאלח' על שם משפחת צאלח. הוא שימש כבית כנסת מרכזי שבו נהגו הכל לא רק להתאסף ולהתפלל כי אם גם לשבת וללמוד בו תורה. עם הזמן בית הכנסת נמכר לנשיא השר שלום עראקי. בשנת תקכ"ב גזר מלך תימן אלמהדי עבאס להחריב את כל בתי הכנסת ברובע היהודי בצנעא, ונתפזרו כל הקהל להתפלל בבתיים. החורבן העיקר מאוד על בני הקהילה, ומהרי"ץ ברוב צערו חיבר על המאורע הזה כמה קינות.

"במשך שלושים שנה עמדו בתי הכנסת בחורבנם, עד שאותו מלך רשע ובנו הסכימו בתמורה לכסף רב לאפשר לבנות שוב את בתי הכנסת. עד אותו זמן כבר נפטר בעליו של בית הכנסת של משפחת צאלח, ומהרי"ץ שב וקנה מיורשיו את זכותם בבית הכנסת, וחזר ובנה אותו בפאר והדר. שם קבע את הישיבה שלו, אליה התקבצו כל גדולי רבני הקהילה, והיא הייתה הישיבה הגדולה והמפורסמת

ביותר בכל תימן. לכן נקראה גם כן בסתם 'הישיבה הגדולה', או 'הישיבה הכללית', או 'הישיבה'. שם בישיבה ישבו ועסקו בתורה כל יום לאחר סעודת שחרית עד קרוב לסעודת הצהריים, ולאחר מכן הלכו הנאספים לעבודת יומם, תוך כדי שהם נושאים ונותנים בשאלות המתעוררות בדינים קשים ומקרים מסובכים שהופנו אליהם מכל קצווי הארץ. משם יצאה תורה והוראה לכל תימן. מהרי"ץ עמד בראשות ישיבה זו עד סוף ימיו, ומני אז היא נקראה על שמו, ישיבת מהרי"ץ. עד שבני תימן ברובם עזבו ועלו לארץ ישראל."

מהכים למשיח

האם יש לרב קשר עם הקהילה הקטנה שנתורה עדיין בתימן של יהודי תימן? האם יש שם מי שומר על גחלת עדת בני תימן?

"הייתה תקופה ארוכה שבה נותק הקשר בינינו היושבים בארץ ישראל ליושבים נס הגיעו לפעמים מכתבים, זה היה בבחינת נס נסתר. אבל יותר מאוחר הקשר התהדק והפך לגלוי. כיום יש לנו קשר עקיף עם בני הקהילה, ששרידיה נמצאים במתחם סגור בעיר צנעא. כבר לא נותרו רבים, אין שם כמעט שוחטים ומוהלים, ומכיוון שכולם כבר בני משפחה זה עם זה, יש בעיית נישואין קשה. על רקע זה יש לעיתים שאלות הלכתיות.

"גם קשה למצוא עדים כשרים שאינם בני משפחה לנישואין. יש הלכה בדיני ממונות, שאם מסכימים בקהילה על קרובים שהם עדים כשרים, הם יכולים לשמש לעדות. מישהו שם טעה וחשב שכן הדבר גם בענייני נישואין וגירושין, ונוצר מזה פולמוס גדול, שכן זו הייתה טעות. גולה זו הולכת ונעלמת, הולכת ונכחדת. לעומת זאת אנו רואים כיצד קהילת יהדות תימן שבה ומשגשגת בארץ ישראל, ובמקומות נוספים בעולם."

עדיין צריך חיזוק כיום בקרב בני העדה למען שמירה על מנהגיה?

"אנו היום נמצאים לא בצומת הראשון של המשך מסורת עדת יהדות תימן, אלא בצומת השני, כאשר רבים כבר נוהגים מנהג יהדות תימן. למשל בעניין גידול הסימנים, הרבה ממשיכים בגידול הפאות, ובישיבות הקדושות מקבלים זאת ביתר הבנה. בכלל, יש יותר הכרה מצד הציבור הרחב למנהגי יהודי תימן. אם בעבר בני ישיבות תימנים היו לומדים 'משנה ברורה' ותמיהים ולא מבינים משום שבביתם ראו אחרת - היום המצב השתפר וגם בני הדור הצעיר מבינים שיש מקור ויסוד למנהג עדת בני תימן. בכל דבר הם פותחים שולחן ערוך המקוצר ורואים שיש לזה מקור ויסוד. אבל מצד שני, קיבוץ הגלויות עושה את שלו. המבטא קצת משתבש ויש בלבול. לכן יש לנו אתגר תמידי לשמר את המנהג המקורי שלנו.

"צריך שבני תימן יבינו את השורשים של המנהגים, מהיכן זה מגיע; שבני הדור הצעיר יבינו את הערך של המנהג של בני תימן, שאין כמותו בשום עדה אחרת - ואז יעריכו ויאהבו זאת. אפילו השירים של התימנים מיוחדים. הם לא לקחו מנגינות מאומות העולם כמו אצל עדות אחרות. אצלנו זה ממקור ישראל, מימי קדם. היה מומחה שבדק את מקורות שירת ההלל של התימנים, והגיע למסקנה שזה ישר מבית המקדש, הכל מקורי. זה לא קל להיות שונה, אבל אם יבינו את הערך והייחודיות של המנהגים שלנו, בבחינת 'יגבה ליבו בדרכי השם', ישמרו עליהם, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו."

ומשיח ינהג כמנהג יהודי תימן...

"בעזרת השם, ינהג וינהיג את כולם. הרי זה המנהג המקורי של אבותינו, המסורת שנהגו כל קהל עדת ישראל בזמן בית המקדש, מאז ומעולם. ואז יתקיים בנו מקרא שכתוב 'חדש ימינו כקדם'."